

Катвалюк Є. І.
*аспірант кафедри менеджменту,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-366-1-8>

ІННОВАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ НА КОРИСТЬ СТАЛОСТІ ТА КРУГОВОГО РОЗВИТКУ

В даний час ми живемо в нестійкій парадигмі «Візьми-Зроби-Викинь» на основі лінійної економічної моделі, яка призводить до багатьох екологічних проблем, які в кінці кінців призведуть до тупика сталості, оскільки ресурси Землі будуть перевантажені. Оскільки традиційні бізнес-процеси загрожують порушенню планетарних меж, зацікавленість у зв'язку сталості, бізнес-моделей та інновацій зросла. Збільшення усвідомлення негативних екологічних наслідків традиційних бізнес-моделей сприяло реалізації більш стійких бізнес-моделей по всьому світу. Застаріла модель має бути замінена круговою економікою: промисловою системою, яка має за мету і намір повернення або відновлення. У кінцевому підсумку, кругова економіка є новою економічною моделлю, в якій увага зосереджена на тому, щоб матеріали використовувалися якнайдовше можливо, а також зберігалися – або навіть підвищувалися – їхня вартість за допомогою послуг та розумних рішень. Як явище на рівні систем, бізнес-моделі кругової економіки вимагають взаємодії між всіма залученими гравцями, включаючи як основну бізнес-мережу, так і інших зацікавлених сторін. Кругова економіка відкриває широкі можливості для бізнесу як для існуючих, так і для нових гравців. У круговій економіці закриті петлі складаються з двох ланцюгів постачання: прямого та зворотного. У зворотному ланцюгу відновлений продукт повертається до прямого ланцюгу. Відкриваються можливості, наприклад, для бізнесу, який надає рішення та послуги вздовж зворотного циклу.

Технологічні досягнення, цифровізація та інновації сприяють переходу до кругової і стійкої економіки. Водночас політика сталості направляє на більш регенеративну економічну систему. Отже, сталісна бізнес-модель – це бізнес-модель, яка була адаптована для

включення сталості в організацію через інновації. Подібно до цього, кругова інновація – це процес, за яким циркуляційна модель виробництва розглядається як «нова», включаючи цикл комплексного аналізу, починаючи від матеріалів та енергії, використовуваних у виробництві, і закінчуючи тим, як виробничі відходи або продукти кінцевого використання управляються.

Бізнес-модель представляє собою логіку того, як організація створює, доставляє та здобуває вартість. Інновація бізнес-моделі полягає в новому способі створення, доставки та здобуття вартості, який досягається через зміну одного чи кількох компонентів у бізнес-моделі. Явно виявляється, що для вирішення поточних викликів і переходу до моделі кругової економіки потрібні радикальні інновації та руйнівні бізнес-моделі. Замість концентрації виключно на створенні економічної вартості, розвиток стійких бізнес-моделей концентрується на створенні вартості для широкого спектру зацікавлених сторін та бере до уваги переваги з соціальної та екологічної перспектив. Таким чином, архетипи сталих бізнес-моделей були визначені та названі з метою прискорення розвитку сталих бізнес-моделей у практиці та теорії. Сталі бізнес-моделі та кругові бізнес-моделі – це тісно пов'язані напрямки. Кругову бізнес-модель можна визначити як логіку того, як організація створює, доставляє та здобуває вартість з та в закритих матеріальних петлях. Ідея полягає в тому, що кругова бізнес-модель не потрібно закривати матеріальні петлі самостійно в межах її внутрішніх системних меж, але вона може також бути частиною системи бізнес-моделей, які разом закривають матеріальну петлю, щоб її вважати «круговою». Інновації кругових бізнес-моделей є мережевими за своєю природою: вони вимагають співпраці, комунікації та координації в складних мережах взаємозалежних, але незалежних гравців / зацікавлених сторін. Викликом переосмислення бізнес-екосистем є пошук «переможний-переможний-переможний» налаштування що знаходить баланс між особистими інтересами залучених гравців та тим самим впливає та сприяє їх діям з метою спільного формування кругової бізнес-моделі.

У наш час відсутні рамки для підтримки інновацій бізнес-моделі в компаніях у контексті кругової економіки. Існуючі інструменти не надають необхідного розуміння в змінному бізнес-середовищі та руйнуванні поточних ланцюгів створення вартості. Крім того, вплив моделей кругової економіки та сталості слід розуміти через створення вартості для всіх зацікавлених сторін. Виклик переформатування бізнес-екосистем полягає в тому, щоб знайти «виграш-виграш-виграш»

налаштування, яке збалансує власні інтереси задіяних гравців та вплив на сталість. Таким чином, потреба у зміні, яка передається через вплив бізнес-моделі, впливає та сприяє їхнім діям з метою формування діяльності на спільні цілі. На основі результатів, замість одиночної інновації бізнес-моделі, була наголошена роль системних інновацій. Таким чином, переформатування часто є складним для існуючих компаній у наявній бізнес-екосистемі та моделі, і тому часто новачки є тими, хто може руйнувати та переформатовувати ланцюги створення вартості, як показують відомі приклади Uber або Airbnb.

Щоб підвищити трансформацію компаній для адаптації і успішного застосування кругової економіки, необхідні інновації системного рівня, які змінюють всі процеси створення вартості, як мінімум, усі аспекти поточних бізнес-моделей компаній.

Для досягнення цих цілей, необхідно розглядати різні типи інновацій та їх вплив на процеси переходу до сталої та кругової економіки. На сьогоднішній день існує нестача досліджень, що досліджують потенційні синергії між різними типами інновацій та їх взаємодію у контексті сталої та кругової економіки.

Необхідно приділити увагу зв'язку між відкритою інновацією та бізнес-моделями кругової економіки. Хоча відкрита інновація була широко вивчена, її зв'язок з круговими бізнес-моделями залишається малодослідженим. Подальше дослідження цього зв'язку дозволить краще зрозуміти, які практики відкритої інновації можуть сприяти впровадженню кругових бізнес-моделей та допомогти у переході до кругової економіки.

Крім того, важливо розглянути процес розвитку та впровадження різних типів інновацій для досягнення більш сталої та кругової бізнес-моделі. Розуміння цього процесу, а також компетенцій, необхідних для його успішного впровадження, є ключовим для подальшого розвитку сталості та кругового розвитку у бізнесі.

Нарешті, необхідно розробити надійні фреймворки та індикатори для вимірювання сталості та кругового розвитку в різних галузях. Це допоможе компаніям об'єктивно оцінювати свою діяльність з точки зору сталості та виявляти можливості для поліпшення.

Узагальнюючи, подальше дослідження в області інновацій в бізнес-моделях у контексті сталості та кругового розвитку є важливим для розвитку бізнесу та досягнення глобальних цілей сталості та кругового розвитку.

Література:

1. Antikainen M., Valkokari K. A Framework for Sustainable Circular Business Model Innovation. *Technology Innovation Management Review*. 2016. № 6(7).
2. Brenner, B., Drdla, D. Business Model Innovation toward Sustainability and Circularity – A Systematic Review of Innovation Types. *Sustainability*. 2023.